

Alko valmistaa, myy, tuo maahan ja vie maasta alkoholijuomia ja väkiviinaa. Alkon toimintaan kohdistuu mitä moninai- simpia odotuksia ja myös eri suunnilta tulevia vaatimuksia. Tämä on luonnollis- ta, sillä onhan kysymyksessä yhteiskun- nan omistama hyvin kannattava yritys, jonka tehtäväkenttä on varsin monitaho- nen ja suurta yleisöä kiinnostava.

Varsinkin viime aikoina on esitetty eräitä Alkoon kohdistuvia vaatimuksia, jotka perustuvat ilmeiseen tietämättö- myyteen Alkon tehtävistä ja lähinnä varojen käytöstä. Yhtenä esimerkkinä Alkon varojen käytölle asetetuista odo- tuksista voidaan mainita se, että alkoholi- juomien myynnistä koituvilla tuloilla Al- kon pitäisi maksaa alkoholistihuoltomme kustannukset. Tässä lyhyessä artikkelissa rajoitumme lähinnä vastaamaan kysy- mykseen, miten Alko tulonsa käyttää. Tarkoituksena on näin lisätä yleistä tie- toutta Alkon perustehtävistä ja niiden liittymisestä välittömästi valtionhallin- non kautta hoidettaviin tehtäväalueisiin.

ALKON TEHTÄVÄT

Alkon tehtävät on varsin yksityiskohtai- sesti määritelty alkoholilaissa sekä alko- holilakiin välittömästi liittyvissä verolais- sa. Aivan keskeisimmän velvoitteen Al- kon toiminnalle antaa alkoholilain 5. §: ”Alkoholiasioita hoidettaessa ja järjestet- täessä on pyrittävä siihen, että alkoholis- ta aiheutuvat haitat ja vauriot muodostu- vat mahdollisimman vähäisiksi.” Käytän- nön toiminnassa tämä merkitsee Alkolle hyvinkin monenlaisia velvoitteita. Tär-

keimmistä keinoista lain vaatimusten toteuttamiseksi mainittakoon alkoholin kulutuksen rajoittaminen, hillittyjen juo- matapojen kehittäminen ja alkoholin vaa- ratekijöistä tiedottaminen alkoholialan valistus- ja ohjaustyön puitteissa. Kulu- tuksen rajoittamisessa on keskeisimmiksi tekijöiksi käytännössä todettu alkoholi- juomien hinta ja saatavuus.

Alkoholilaissa samoin kuin keskiolut- laissakin esitetyt Alkon toiminnan tavoit- teet ovat puhtaasti sosiaalisia eikä talou- dellisista päämääristä mainita mitään. Sen sijaan lain henki on, että alkoholikaup- passa syntyvät tulot on ohjattava mah- dollisimman tehokkaasti valtion käyt- töön.

ALKOHOLITALOUS

Alkoholitalouden kokonaisuudessaan katsotaan muodostuvan alkoholijuomien kulutuksen arvosta eli ns. nautintakulu- tusarvosta. Vaikkakin Alkon tehtäviin kuuluu ohjata maan koko alkoholitalout- ta, osa rahavirroista kulkee Alkon kirjan- pidon ulkopuolella. Esimerkiksi keski- olutkauppaan ja alkoholijuomien annis- kelukorvauksiin liittyvät rahamäärät kul- kevat ao. yritysten kirjanpitojen kautta, mutta näitäkin tehtäviä hoitavien yritys- ten saamien korvausten määrittäminen kuuluu Alkolle.

Vuonna 1977 valtion välittömistä alko- holituloista Alko tuloutti 75 %. Loput 25 % koostui panimoiden valtiolle maksamista oluen valmisteveroista, anniskelusta maksettavasta liikevaihtoverosta ja tullimaksuista.

ALKON TULOT

Kuviossa 1 selvitetään, mistä Alkon tulot koostuvat ja miten ne käytetään. Asian havainnollistamiseksi tarkastelu suoritetaan vuoden 1977 tilinpäätösnumeroiden valossa (ks. Alkon kertomus vuodelta 1977).

Alkon tuloista 96 % kertyi alkoholijuomien myynnistä. Loput 4 % koostui alkoholijuomien viennistä, teollisuustuotteiden myynnistä ja Alkon osuudesta keskioluesta.

Alkoholijuomien myynti kotimaahan tapahtuu yhtiön oman myyntiverkoston kautta. Poikkeuksena on keskiolut, joka käytännöllisesti katsoen kokonaan myydään elintarvikeliikkeiden ja anniskelupaikkojen kautta. Mainittakoon, että ravintolat ostavat anniskeluun menevän alkoholin keskiolutta lukuun ottamatta samaan vähittäismyyntihintaan kuin yksityiset kuluttajatkin. Alkoholijuomien hinnoittelu perustuu alkoholilain 5. §:n velvoitteisiin. Periaatteessa tämä tarkoittaa ns. monopolihinnoittelua.

Olut valmistetaan panimoissa Alkon valvonnassa. Alko määrittää oluen vähittäismyyntihinnan, korvauksen panimoille oluen valmistuksesta, anniskelukorvauksen sekä keskioluen osalta kaupan palkkiot. Korvaukset perustuvat todellisiin kustannuksiin. Myyntihinnan ja korvausten välinen ero jää Alkolle.

Alkon teollisuustuotteet koostuvat väkiviinasta, hiivasta, etikasta ja rankista. Myyntihinnat määritetään kustannusten perusteella ottaen huomioon kulloinkin vallitsevan kilpailutilanteen, lähinnä ulkomaisten tavaroiden tuontiuhkan. Alkon tuotteiden määrällinen kehitys on pysytellyt vakiintuneella tasolla.

Alkoholijuomia viedään erilaisina votkatuotteina ulkomaille lähes 50 maahan. Määrä oli noin 9 milj. pulloa eli 18 % Rajamäen alkoholijuomien pullotuksesta. Alkoholijuomien kilpailutilanne ulkomailla on kova, joten hintataso määräytyy kansainvälisen hintatason mukaan.

Vuonna 1977 alkoholijuomien vähittäismyyntihintoja ei korotettu lainkaan. Täs-

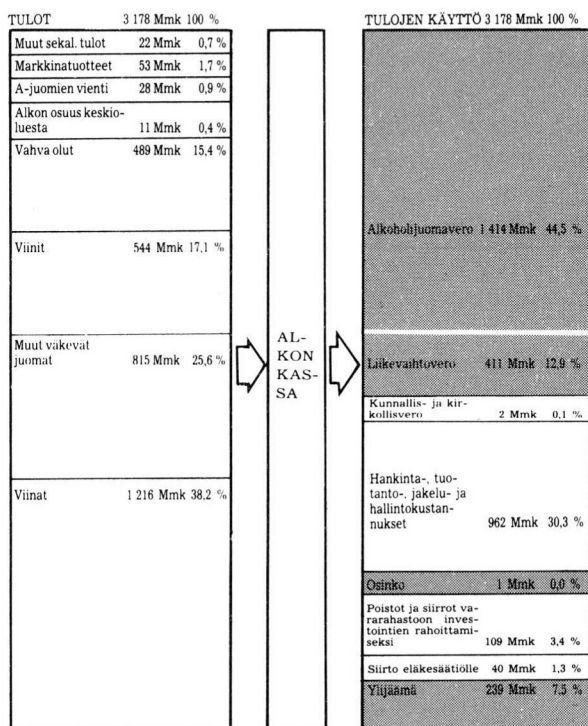
tä oli mm. seurauksena, että alkoholijuomien kulutus 100 %:n alkoholina kasvoi 1,5 % muun yksityisen kulutuksen laskiessa yli 2 %. Samoin valtion alkoholitulo laski reaalisesti. Voidaankin todeta, että hinnankorotuksen poisjääminen oli haitallista sekä alkoholipoliittisesti että valtiontalouden näkökulmasta. Hinta-aseen käytön on todettu olevan tehokkain tapa toisaalta rajoittaa alkoholin kulutusta ja toisaalta turvata valtion alkoholitulo. Varsinaista ristiriitaa alkoholipolitiikan ja valtion taloudellisten tavoitteiden välillä ei ole.

ALKON TULOJEN KÄYTTÖ

Verotus

Valtaosan eli 57,4 % tulojen käytöstä muodostavat valtion välilliset verot eli alkoholijuomavero ja liikevaihtovero. Alkon verotuksen peruspiirteet on selvitetty taulukossa 1. Verojen maksatus tapah-

Kuvio 1. Alkon tulot ja niiden käyttö vuodelta 1977 tulosperiaatteella

Valtiolle menevät erät on rasteroitu.

tuu sen mukaisesti kuin siitä ko. verolais-
sa on säädetty. Alkoholijuomaveron mak-
satus tapahtuu käytännössä useampana
eränä kuukaudessa suhteessa toteutu-
neeseen myyntiin.

Toimintakustannukset

Kuviossa 1 kustannuseriin sisältyvät
tuotteiden valmistuksesta johtuvat raa-
ka-aine-, tarvike-, palkka-, energia- ym.
kustannukset, myyntivalmiina ostetta-
vien tuotteiden ostohinnat sekä myynti-
toiminnan ja hallinnon kustannukset.
Vuonna 1977 mainitut kustannukset olivat
962 Mmk eli noin 30 % koko tulojen
käytöstä. Kokonaiskustannuksista myyn-
tivalmiit tuotteet sekä valmistuksen raa-
ka-aineet ja tarvikkeet olivat 679 Mmk.
Tähän summaan sisältyi 205 milj. mark-
kaa panimoiden valtiolle maksamaa val-
misteveroa, joka sisällytetään panimoi-
den kustannuksina Alkon ostaman oluen
hankintahintaan.

Taulukko 1. Verotus

Normaalisti osakeyhtiö maksaa tuloveroa valtiolle,
kunnalle ja kirkolle verotettavasta vuosivoitostaan
keskimäärin noin 60 %.

Alko on alkoholilain mukaan vapautettu maksama-
ta veroa valtiolle tulon ja varallisuuden perusteella.
Alko maksaa valtiolle

<i>Alkoholijuomaveroa</i>	55 % myynnin arvosta (vä- kevät ja viinit)
<i>Liikevaihtoveroa</i>	14 % myynnin arvosta
<i>Oluen valmisteveroa</i> (keskioluella 25 %)	40 % myynnin arvosta. Ve- ron tulouttavat valtiolle panimot, mutta Alko mak- saa sen välillisesti vahvan oluen ostohinnoissa. Kes- kioluessa erä vähentää Al- kon osuutta.

Alko maksaa kunnalle ja kirkolle vain tuotantolai-
tostensa osalta sekä kiinteistötuloista, mutta ei
esimerkiksi myymälätoiminnastaan. Verotettavan
tulon määrä lasketaan siten, että se on 5 %
valmistusarvosta (~tuotantokustannuksista).

Alko luovuttaa ylijäämän eli vuosivoiton kokonaan
valtiolle: kun Alkon tuloista vähennetään verot,
toimintakustannukset, osinko sekä investointi- ja
eläkesäätiörahoitus, jää jäljelle ylijäämä.

Osinko

Alko maksoi perinteisesti osinkoa osake-
pääomalle alkoholilain salliman enim-
mäismäärän eli 7 %. Alkon osakepääoma
9,6 Mmk on jaettu 960 000 osakkeeseen,
joiden nimellisarvo on 10 markkaa osake-
keelta. Koko osakekanta kahta osaketta
lukuun ottamatta on valtion nimissä.
Ministeri Kivimäen perikunta omistaa
näistä kahdesta osakkeesta toisen ja
ministeri Järvisen perillinen toisen. Kum-
mastakin osakkeesta maksetaan 7 %
osinkoa, joka on vuodessa 70 penniä
veronalaista tuloa.

Investoinnit

Alkon investoinnit ovat 1970-luvulla ol-
leet varsin mittavia, mikä johtuu alkoho-
lijuomien kulutuksen voimakkaan kasvun
edellyttämästä valmistuskapasiteetin li-
sästarpeesta. Vuosi 1977 oli vielä voima-
kas investointivuosi. Merkittävin kohde
oli Helsinkiin Porkkalankadun varrelle
rakennettu keskusvarasto ja pullottamo.
Lähivuosina investointimenot supistuvat
oleellisesti alhaisemmalle tasolle. Tulevat
investoinnit ovat pääasiassa nykyisen
kapasiteetin ylläpitämiseksi suoritettavia
korvaus- ja rationalisointi-investointeja.
Investointien supistuminen merkitsee
käytännössä sitä, että Alko kykenee
tulevina vuosina tulouttamaan investoin-
tien supistusta vastaavan määrän enem-
män ylijäämää valtiolle.

Eläkemenot

Alko siirtää vuosivoitosta Alkon Eläke-
säätiölle vuosittain tietyn määrän nykyis-
ten ja tulevien eläkkeiden maksua varten.
Vuonna 1977 siirto oli 40 milj. markkaa.

Ylijäämä

Kun tuloista on vähennetty edellä luetel-
lut erät eli verot, toimintakustannukset,
investoinnit, eläkemenot ja osinko, jää
jäljelle ylijäämä, joka on alkoholilain
mukaan kokonaisuudessaan tuloutettava

valtiolle. Vuonna 1977 ylijäämä oli 239 Mmk. Tuloutuksen osalta on alkoholilais-
sa säädetty, että Alko on velvollinen
suorittamaan jo ennakolta — käytännössä
kuukausittain useampana eränä — kul-
loinkin kulumassa olevan vuoden odotet-
tavissa olevasta ylijäämästä määrän, joka
yhtiön toimintaa haittaamatta voidaan
suorittaa.

YHTEENVETO

Edellä olevasta havaitaan, että vuonna
1977 Alko tuloutti valtiolle tulosperiaat-
teella noin 65 % jokaisesta tulomarkas-
taan (ks. kuvio 1, rasteroidut erät). Loput
käytettiin Alkon hankinta-, tuotanto-,
jakelu- ja hallintokustannuksiin sekä nii-
den turvaamiseksi tarvittaviin investoin-
teihin.

Alkon perustehtävänä on alkoholijuomien
tuotannosta ja kaupasta huolehtimi-
nen siten, että maassa on saatavana

riittävä valikoima hyvälaatuisia alkoholi-
juomia. Perustehtäviä suorittaessaan Al-
ko pyrkii siihen, että alkoholista aiheutu-
vat haitat ja vauriot muodostuvat mah-
dollisimman vähäisiksi. Tämä alkoholipo-
liittinen tavoite on yhtiön toiminnassa
ensisijainen.

Toisen tarkastelukulman muodostaa
yhtiön talous. Valtionyhtiönä Alko ohjaa
— toisaalta yksityistä voitontavoittelua
säädellen, toisaalta kotimaisuusnäkökoh-
tia huomioon ottaen — alkoholista saata-
van taloudellisen hyödyn mahdollisim-
man tehokkaasti valtion käyttöön. Tämä
edellyttää Alkolta yhtiönä mahdollisim-
man taloudellista toimintaa, jotta Suomen
kansantaloudessa kulutettavien alkoholi-
juomien hankinta- ja tuotantokustannuk-
set täyttävät tavoitteena olevan edulli-
suusperiaatteen. Valtiovallan tehtävänä
on sitten ohjata näin saadut alkoholitulot
kulloinkin tarkoituksenmukaisiin kohtei-
siin, esimerkiksi alkoholistihuoltoon.

Alkoholipolitiikka Vol. 43: 209—212, 1978